

Agnieszka Peszko*

Wykorzystanie funduszy strukturalnych przez mikro-, małych i średnich przedsiębiorców

1. Wstęp

Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają szczególną rolę w polityce regionalnej Unii Europejskiej. Z powodu silnego powiązania ze środowiskiem lokalnym oraz wpływu, który na nie wywierają, są postrzegane jako główne ogniwo rozwoju regionów.

W Unii Europejskiej MSP stanowią ponad 99% wszystkich przedsiębiorstw, znajduje w nich zatrudnienie około 65 milionów pracowników. Także w Polsce to jeden z wiodących sektorów, w znacznej mierze wpływający na wzrost gospodarczy oraz poziom zatrudnienia. W naszym kraju przedsiębiorstwa te stanowią ponad 99% wszystkich przedsiębiorstw oraz generują 65% miejsc pracy i niemal połowę PKB [5].

Głównym celem instrumentów realizacji polityki regionalnej Unii Europejskiej, którymi są fundusze strukturalne, jest zwiększenie spójności społecznej i gospodarczej państw członkowskich poprzez wspieranie regionów słabiej rozwiniętych. Polska znajduje się na średnim szczeblu rozwoju, jednakże należy do najbiedniejszych państw poszerzonej Unii. W zestawieniu wszystkich regionów europejskich w dniu akcesji nowych państw w roku 2004 wśród dziesięciu najbiedniejszych regionów Unii, aż sześć znajdowało się w Polsce. Nasz kraj legitymuje się najwyższym poziomem bezrobocia oraz najniższym poziomem zatrudnienia ludzi w wieku produkcyjnym [1].

* Wydział Zarządzania, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

Między innymi z tego względu niezmiernie istotna staje się problematyka finansowania przedsięwzięć rozwojowych sektora MSP. Nie dziwią postulaty zapewnienia mu odpowiednich warunków rozwoju poprzez stworzenie lub zmodyfikowanie już istniejących regulacji prawnych oraz ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Po wejściu naszego kraju do UE realizacja tychże postulatów w Polsce wydaje się tym bardziej oczywista, że wspieranie sektora MSP stanowi jeden z priorytetów unijnej polityki.

Żeby przedsiębiorstwa zwiększały swoją konkurencyjność na rynku europejskim, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego kraju, muszą prowadzić działalność rozwojową. Podstawowymi ograniczeniami w działalności rozwojowej sektora MSP są niewątpliwie ograniczenia kapitałowe. Utrudniony dostęp do kapitałów zewnętrznych oraz ich wysoki koszt zniechęcają przedsiębiorców do inwestycji.

Badania przeprowadzone przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w zakresie sposobów finansowania inwestycji przez przedsiębiorców pokazują, że głównym źródłem finansowania działalności rozwojowej MSP jest zysk. Aż 70% badanych przedsiębiorstw finansuje rozwój z własnych środków. Najbardziej popularnym zewnętrznym źródłem finansowania jest kredyt (12,6%). Przedsiębiorcy korzystają także z: leasingu, dotacji ze środków krajowych, funduszy pożyczkowych, funduszy *venture capital* oraz funduszy poręczeń kredytowych [5].

Z dniem wstąpienia Polski do Unii Europejskiej polskie przedsiębiorstwa zyskały kolejne źródło finansowania przedsięwzięć rozwojowych, mogą mianowicie korzystać z funduszy strukturalnych, w ramach których Polsce zaoferowano do wykorzystania na lata 2004–2006 prawie 13 mld euro. Jedną ze znaczących grup beneficjentów tych środków był sektor MSP. Przedsiębiorstwa te miały możliwość uzyskania dotacji na usługi doradcze bądź inwestycyjne, dzięki którym mogły zwiększyć swoją konkurencyjność, innowacyjność i szanse przetrwania oraz rozwoju na jednolitym rynku europejskim. Skończył się rok 2006, jest więc dobry czas na podsumowanie wykorzystania funduszy strukturalnych po pierwszym okresie programowania.

2. Dotychczasowy stan realizacji działań finansowanych z funduszy strukturalnych przeznaczonych dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

1 maja 2004 roku Polska, dołączając do Unii Europejskiej, stała się jednym z podmiotów unijnej polityki regionalnej. Pośród przesłanek przemawiających za przystąpieniem Polski do UE znalazła się możliwość korzystania przez przedsiębior-

stwa sektora MSP z funduszy strukturalnych. Jeszcze przed wejściem do struktur Unii Europejskiej małym i średnim przedsiębiorstwom na terenie całej Polski umożliwiono uzyskanie dotacji na współfinansowanie projektów rozwojowych ze środków funduszy przedakcesyjnych. Były to programy PHARE.

Środki finansowe przeznaczone dla małych i średnich przedsiębiorstw na realizację projektów współfinansowanych w ramach funduszy strukturalnych w latach 2004–2006 koncentrował Sektorowy Program Operacyjny: *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* (SPO-WKP), znany jako *Unia dla przedsiębiorczych – Program Konkurencyjność*. W ramach priorytetu 2: *Bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw*, przedsiębiorcy sektora MSP mogli starać się o dofinansowanie projektów rozwojowych z działań:

- Działanie 2.1: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo*. Wielkość możliwego dofinansowania to kwoty od 2500 do 250 000 PLN (do 50% kosztów kwalifikowanych).
- Działanie 2.3: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje*. Wielkość możliwego dofinansowania to kwoty od 10 000 do 1 250 000 PLN (od 40% do 50% kosztów kwalifikowanych w zależności od regionu lokalizacji przedsiębiorstwa).

Działania te miały na celu współfinansowanie projektów dotyczących realizacji polityki w zakresie przedsiębiorczości i innowacyjności sektora MSP. Ich beneficjentami, oprócz małych i średnich przedsiębiorców, mogli być również mikroprzedsiębiorcy, pod warunkiem, iż prowadzą swoją działalność gospodarczą na terenie Polski dłużej niż trzy lata lub działają w oparciu o nowe technologie (tj. stosowane w Polsce nie dłużej niż 3 lata).

Na dzień 30 listopada 2006 roku w ramach działania 2.1: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo* od początku programu w całej Polsce podpisano 2160 umów na łączną kwotę 43,18 mln PLN. Stanowi to ponad 48% alokacji wszystkich środków przyznanych na realizację tego działania.

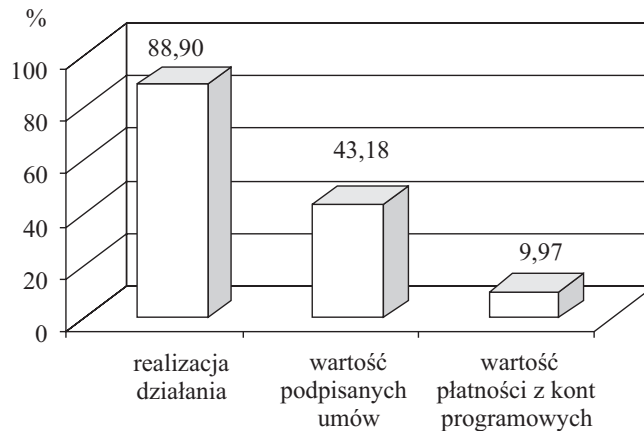
Mogłoby się wydawać, iż jest to niewiele. Mylne jest jednak obwinianie za ten stan przedsiębiorców, ponieważ poprawne pod względem formalnym wnioski złożyli oni na kwotę ponad 101 mln PLN. Obecnie projekty te czekają na przyznanie dotacji oraz podpisanie umowy.

Niestety przeciągają się procedury niezależne od przedsiębiorców, opóźniające korzystanie ze środków w ramach przyznanych dotacji. Do dnia 30 listopada w ramach działania 2.1 wypłacono przedsiębiorcom zaledwie niecałe 10 mln PLN, co stanowi mniej niż 12% alokacji na lata 2004–2006. Sytuację tę obrazuje rysunek 1.

Dotychczasowa niska alokacja jest w dużej mierze wynikiem długiej i skomplikowanej procedury wypłaty środków. Wypłata dotacji następuje dopiero po

wykonaniu całego projektu i poprawnym, finansowym rozliczeniu go przez przedsiębiorcę. Cała procedura ubiegania się o środki z funduszy strukturalnych nie przyciąga więc przedsiębiorców. Wymaga od nich dużego zaangażowania i cierpliwości. Przedsiębiorcy natrafiają na trudności już w momencie zbierania informacji, później wypełniania dokumentów, aż do rozliczenia inwestycji i otrzymania dotacji.

Należy mieć nadzieję, iż mimo tych barier nasi mikro-, mali i średni przedsiębiorcy zaczną wierzyć, że fundusze unijne to realne źródło finansowania działalności rozwojowej i wykorzystają w całości szansę na rozwój, którą daje im Unia Europejska.

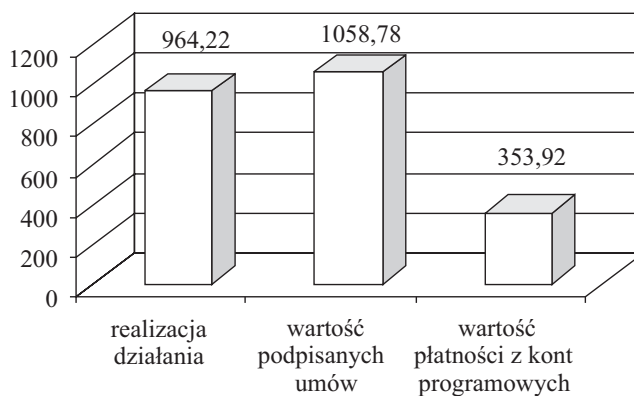

Rys. 1. Wykorzystanie środków przyznanych w ramach SPO-WKP na działanie 2.1: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo*
Stan na 30 listopada 2006 [mln PLN]
Źródło: opracowanie własne na podstawie [4].

Największym zainteresowaniem przedsiębiorców sektora MSP w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw* w latach 2004–2006 cieszyło się działanie 2.3: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje*, na które początkowo przyznano ponad 964 mln PLN. W ramach tego działania od początku trwania programu do końca listopada 2006 roku podpisano umowy z 2569 przedsiębiorcami na kwotę przekraczającą 1058 mln PLN, co stanowi prawie 110% alokacji na lata 2004–2006. Kwota dotacji do poprawnie zaplanowanych, wypełnionych i złożonych projektów przerosła kwotę przyznaną na realizację tego działania. Należało szukać niewyko-

rzystanych środków w ramach innych programów, aby w niedalekiej przyszłości (zasada $n + 2$) wywiązać się z podpisanych umów z przedsiębiorcami.

Mikro-, mali i średni przedsiębiorcy pokazali, że chcą i potrafią korzystać z nowego źródła finansowania projektów rozwojowych, którym są fundusze strukturalne. Jednak do 30 listopada 2006 w ramach omawianego programu wypłacono przedsiębiorcom zaledwie nieco ponad 353 mln PLN, co stanowi niecałe 37% wartości środków przeznaczonych na to działanie. Sytuację tę pokazano na rysunku 2.

Rys. 2. Wykorzystanie środków przyznanych w ramach SPO-WKP na działanie 2.3: *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje*
Stan na 30 listopada 2006 [mln PLN]

Źródło: opracowanie własne na podstawie [4].

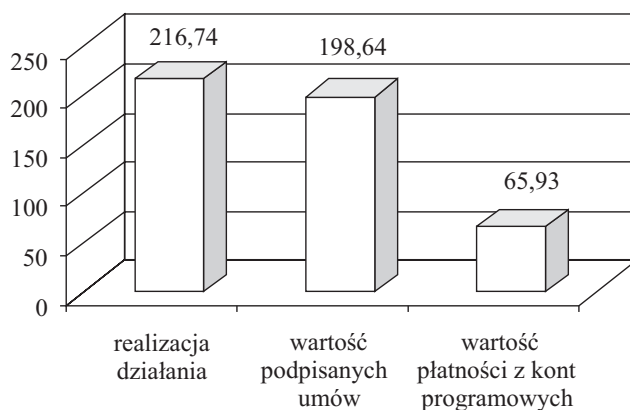
Obecnie należy zrobić wszystko, aby przyznane dotacje jak najszybciej trafiły do przedsiębiorców, którzy chcąc zrealizować zaplanowane projekty, musieli je najpierw sami sfinansować. Nie można dopuścić, aby przedsiębiorcy zniechęcili się do korzystania z funduszy unijnych. Przeciwnie, należy zachęcać ich do finansowania własnych działań rozwojowych z tego źródła. Na kolejne lata 2007–2013, przyznano bowiem jeszcze więcej środków, które mogą w dużej mierze przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności polskiego sektora MSP.

Tworząc Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004–2006 i dzieląc środki z funduszy strukturalnych na poszczególne programy operacyjne, nie zapomniano o najmniejszych i jeszcze niedoświadczonych uczestnikach gry rynkowej, a mianowicie mikroprzedsiębiorcach, tworząc dla tej grupy oddzielny program. W ramach Priorytetu 3. *Rozwój lokalny Zintegrowanego Programu Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR) działanie 3.4: Mikroprzedsiębiorstwa*, wydzielono środki

na projekty rozwojowe wyłącznie dla młodych mikroprzedsiębiorców. Ze środków tych bowiem korzystać mogli tylko i wyłącznie przedsiębiorcy, którzy rozpoczęli działalność gospodarczą (dzień uzyskania wpisu do ewidencji działalności gospodarczej lub wpisu do rejestru przedsiębiorców) nie wcześniej niż 36 miesięcy przed dniem złożenia wniosku.

Celem działania 3.4 było ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do specjalistycznego doradztwa oraz zwiększenie zdolności inwestycyjnej w początkowym najtrudniejszym, okresie ich funkcjonowania. Dofinansowanie projektu doradczego mogło wynieść co najwyżej 5000 euro oraz nie mogło przekroczyć 50% wydatków kwalifikowanych. W ramach przyznanej dotacji wielkość wsparcia na realizację projektu inwestycyjnego nie mogła być wyższa niż 50 000 euro, a refundacja kosztów nie mogła przekroczyć kwoty sięgającej od 45% do 65% kosztów kwalifikowanych w zależności od regionu lokalizacji przedsiębiorstwa.

Na dzień 31 grudnia 2006 roku kwota dotacji do projektów, na które podpisano umowy w ramach tego działania wyniosła 198,64 mln PLN. Oznacza to, iż w całej Polsce mikroprzedsiębiorcy podpisali umowy na kwotę stanowiącą prawie 91,65% ogólnopolskiej alokacji środków z tego programu na lata 2004–2006. Tak jak w wypadku działań z *Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*, dużo niższa od sumy przyznaczonych środków z funduszy na cele programu jest wartość refundacji wypłaconych przedsiębiorcom. W rękach przedsiębiorców znalazło się do tej pory dopiero niecałe 31% środków alokacji na lata 2004–2006. Sytuację tę przedstawiono na rysunku 3.

Rys. 3. Wykorzystanie środków przyznaczonych w ramach ZPORR na działanie 3.4: *Mikroprzedsiębiorstwa*

Stan na 31 grudnia 2006 [mln PLN]

Źródło: opracowanie własne na podstawie [7].

3. Zapowiedzi finansowania przedsięwzięć rozwojowych przedsiębiorstw sektora MSP z funduszy strukturalnych w latach 2007–2013

Nowe priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych w Polsce w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013 określa *Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia)*. Celem strategicznym tego dokumentu jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Cele *Narodowej Strategii Spójności* będą realizowane za pomocą 6 krajowych *Programów Operacyjnych (PO)*, zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO), zarządzanych przez zarządy poszczególnych województw.

Łączna wartość środków finansowych zaangażowanych w realizację *Narodowej Strategii Spójności* wyniesie mniej więcej 85,6 mld euro. Z tego około 9,7 mld euro stanowić będzie publiczny wkład krajowy, a na około 16,3 mld euro szacowana jest wartość wkładu podmiotów prywatnych. Ponad 59,5 mld euro będzie pochodziło z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności [3].

Pieniądze przeznaczone na wsparcie sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw będą przede wszystkim pochodziły ze środków Programu Operacyjnego *Innowacyjna Gospodarka*, który będzie wdrażany na terenie całego kraju oraz z 16 *Regionalnych Programów Operacyjnych*, wdrażanych w każdym z województw.

Głównym celem Programu Operacyjnego *Innowacyjna Gospodarka* jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. Należy jednak podkreślić, iż program ten nie będzie stanowił prostej kontynuacji Sektorowego Programu Operacyjnego *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* realizowanego w latach 2004–2006. W ramach *Innowacyjnej Gospodarki* wspierane będą projekty innowacyjne co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Natomiast projekty, które są innowacyjne w skali regionu, wspierane będą w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych.

Dla przykładu, jednym z szesnastu Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2007–2013 jest Małopolski Regionalny Program Operacyjny (MRPO). W jego projekcie z sierpnia 2006 roku [2] czytamy, iż małopolskie małe i średnie przedsiębiorstwa, mimo dość dużej liczby, są podmiotami nietrwałymi i o niskim stopniu konkurencyjności, dlatego niezbędne jest ukierunkowanie działań pomocowych na tworzenie silnego, ale równocześnie stabilnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wśród największych potrzeb tego sektora w Małopolsce

wymienia się przede wszystkim zapotrzebowanie na zewnętrzne środki finansowe (zakupy inwestycyjne) oraz specjalistyczne usługi doradcze i działania promocyjne. Dysponując m.in. lepszym dostępem do pomocy doradczej i szkoleniowej finansowanej z funduszy unijnych, np. w zakresie funkcjonowania i reguł panujących na rynkach europejskich, MSP będą miały możliwość internacjonalizacji działalności oraz włączenia się w łańcuchy kooperacyjne firm zagranicznych.

Dotacje skierowane bezpośrednio do małopolskich przedsiębiorców sektora MSP w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego dostępne będą w ramach Priorytetu 2: *Gospodarka regionalnej szansy*. W ramach tego priorytetu planowane są dwa rodzaje działań:

– Działanie 2.1. *Rozwój i podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw*.

Głównym celem działania będzie poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez dwa instrumenty: bezpośrednią pomoc finansową w formie dotacji na inwestycje rozwojowe w małopolskich przedsiębiorstwach oraz wsparcie instytucji otoczenia biznesu.

– Działanie 2.2. *Wsparcie komercjalizacji badań naukowych*.

Działanie będzie polegać na dofinansowaniu projektów wynikających z potrzeb firm, zgłaszanych przez podmioty ze sfery *B + R*, przedsiębiorstwa lub podmioty pośredniczące pomiędzy tymi partnerami. Projekty będą polegały na przeprowadzeniu badań lub przygotowaniu do wdrożenia efektów badań w przedsiębiorstwie. Pomoc udzielana będzie również nowym i niedawno powstałym firmom pragnących zainicjować współpracę z instytucjami *B + R* [2].

Projekty realizowane w ramach omawianej, drugiej osi priorytetowej Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego uzyskują wsparcie w wysokości sięgające 85% kosztów kwalifikowanych.

4. Podsumowanie

Można śmiało stwierdzić, iż w latach 2004–2006 mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa starały się wykorzystać szansę na rozwój poprzez finansowanie własnych projektów z funduszy strukturalnych. Z miesiąca na miesiąc ilość składanych wniosków oraz przyznawanych dotacji rosła. Świadczy to na pewno o wzroście świadomości przedsiębiorców dotyczącej dostępności środków z funduszy unijnych i może sugerować, iż w kolejnych latach coraz więcej przedsiębiorców z sektora MSP będzie traktowało środki z funduszy strukturalnych jako kolejne źródło finansowania własnych przedsięwzięć rozwojowych, mogących w dużej mierze zwiększyć ich konkurencyjność.

Powoli zaczyna zanikać mit o ogromnych trudnościach przy wypełnianiu wniosków oraz praktycznie zerowych szansach na uzyskanie dotacji. Napawa optymiz-

zmem fakt, że coraz więcej przedsiębiorców decyduje się samodzielnie spróbować wystąpić o refundację części kwalifikowanych wydatków. Niestety, przewlekłość procedur wynikająca z nadmiernie rozbudowanej struktury systemu realizacji płatności, a co za tym idzie zbyt długa dla potencjalnego beneficjenta droga do uzyskania dotacji oraz niedostatek własnych środków finansowych, potrzebnych do współfinansowania projektu, w wielu przypadkach zniechęca przedsiębiorców do sięgnięcia po środki z funduszy strukturalnych.

Należy podkreślić, iż ważną cechą realizacji programów operacyjnych w latach 2004–2006 był także ich aspekt edukacyjny. Zarówno przedsiębiorcy sektora MSP, jak i instytucje wdrażające programy pomocowe zdobyli wiedzę i doświadczenie, które, miejmy nadzieję, umożliwią sprawniejszą absorpcję środków w latach 2007–2013.

Literatura

- [1] Korkosz J., Kocańda A., *Polska Polityka Regionalna w aspekcie jej członkostwa w Unii Europejskiej*, [w:] *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji europejskiej*, UWND AGH, Kraków 2006.
- [2] *Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 – Projekt*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej, Kraków sierpień 2006.
- [3] *Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie)* [dokument przyjęty przez Radę Ministrów 1 sierpnia 2006 r.].
- [4] *Projekt Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007–2013* [wersja z 28 lipca 2006 r.].
- [5] *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, pod red. A. Tokaj-Krzewskiej i A. Żołnierskiego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2004.
- [6] *Raport SPO WKP 2004–2006 – stan wdrażania na dzień 30 listopada 2006 r.*, www.konkurencyjnosc.gov.pl.
- [7] *Raport ZPORR 2004–2006 – stan wdrażania na dzień 31 grudnia 2006 r.*, www.zporr.gov.pl.